

Tuloksellisuustarkastus

Lausuntopyyntö 19.5.2015 tarkastuskertomusluonnoksesta Valtion maksupolitiikka

Yhteenveto kertomusluonnoksen lausunnoista

Valtiontalouden tarkastusvirasto on saanut viitekohdassa mainitun tarkastuskertomuksen luonnoksesta palautetta seuraavasti:

- valtiovarainministeriöltä 5.6.2015
- maa- ja metsätalousministeriöltä 29.5.2015
- työ- ja elinkeinoministeriöltä 8.6.2015
- Valtiokonttorilta 5.6.2015.

Lausunnonantajilla on ollut tilaisuus

- lausua näkemyksensä tarkastuskertomusluonnoksessa esitetyistä tarkastusviraston kannanotoista sekä
- esittää kertomusluonnoksen tekstiin korjaus- ja täsmennysehdotuksia.

Ennen lopullisen tarkastuskertomuksen antamista tarkastusvirasto on kertomusta viimeisteltäessä ottanut huomioon palautteen täsmentämällä joitakin kannanottoja ja tarkentamalla tarkastuskertomuksen havainto-osaa tässä yhteenvedossa esitetyllä tavalla.

Lausunnonantajien näkemykset kannanotoista

Maksupolitiikkaselvitykset

Valtiovarainministeriöä toteaa lausunnossaan valtion maksupolitiikkaselvitysten ajantasaistamista koskevan suosituksen osalta, että kertomusluonnoksen suosituksessa olisi täsmällisempää viitata kirjanpitoyksikköjen suoritustuotannon sijasta virastojen ja laitosten suoritustuotantoon, koska maksusäännökset koskevat virastoja ja laitoksia, eivät kirjanpitoyksikköjä.

Tämä täsmennys on otettu huomioon lopullisessa tarkastuskertomuksessa.

Valtion kokonaisuus ja valtioneuvosto yhteistä maksupolitiikkaa koskeva periaatepäätös

Kertomusluonnoksessa on valtion kokonaisedusta huolehtimista koskeva suositus, jonka yhteydessä on todettu, että valtioneuvosto voisi valmistella yhteistä maksupolitiikkaa koskevan periaatepäätöksen, joka voitaisiin käsitellä osana talousarviovalmistelua. Valtiovarainministeriön mukaan suosituksen tarve jää tältä osin epäselväksi. Valtiovarainministeriö katsoo, että maksullisuuden ja maksuttomuuden sekä maksujen määräytymisperusteiden perusteista säädetään jo maksuperustelaisissa, joten näistä seikoista ei ole tarkoituksenmukaista tehdä valtioneuvoston periaatepäätöstä. Edellen valtiovarainministeriö katsoo, että myös poikkihallinnollisista toimintapolitiikkalinjauksista (esim. tiettyntyyppisten rekisteritietojen maksuttomuudesta) voidaan päättää keskitetysti valtiontalouden normaaleissa suunnitteluprosesseissa, esimerkiksi julkisentalouden suunnitelman yhteydessä.

Valtion maksuperustelaki on joustava ja se mahdollistaa valtion maksupolitiikan tarkastelun kokonaisuutena ja poliittisten linjausten tekemisen vallitsevan talustilanteen sekä hallitusohjelman linjausten mukaan. Tarkastuksessa on kuitenkin todettu erilaisten strategioiden yhteyden maksupolitiikkaan olleen usein epäselvä ja jäsentymätön. Tarkastushavaintojen mukaan valtion talousarvion tietojen yhteyttä asianomaisten virastojen ja laitosten maksulliseen toimintaan on vaikea selvittää ja se edellyttää asiantuntemusta tai ainakin aikaa selvittelyyn sekä perehtymiseen kokonaiskuvan saamiseksi. Valtiovarainvaliokunnasta saadun tiedon mukaan maksupolitiikkaa koskeva periaatepäätös tulisi saada hallitusohjelmatasolle; valiokunnan mukaan myös analyttiset selvitykset valtion maksullisesta toiminnasta tulisi saada näkyvämmiin esille ja kiinteämmin liitetyksi talousarviovalmistelun yhteyteen.

Lopulliseen tarkastuskertomukseen on tämä asia muotoiltu siten, että periaatepäätöksen laatimista ei tulkita ainoaksi vaihtoehdoksi koordinaation parantamisessa.

Merkittävät maksuasetukset raha-asianvaliokunnan käsittelyyn

Muuna lausumana valtiovarainministeriö viittaa tarkastuskertomusluonnoksen sivulla 21 mainittuun valtioneuvoston määräykseen asioiden käsittelystä valtioneuvoston raha-asianvaliokunnassa (TM 0201/VM/2081/00.00.00/2002). Kertomusluonnoksen mukaan määräys merkitsee sitä, että taloudellisesti merkittävät maksuasetukset on saatettava raha-asianvaliokunnan käsittelyyn (määräyskohdan 2.2.8. mukaan rajana on vaikutukseltaan vähintään 5 milj. eruon perustemuutos). Kertomusluonnoksen mukaan lisäksi on vakiintunut sellainen käytäntö, että [vuonna 2012 voimassa olleeseen] yhden miljoonan eruon rajaan luetaan mukaan myös liiketaloudellisesti hoinnoiteltavat tulot, vaikka näiden osalta toimivalta onkin kyseisellä virastolla tai laitoksella. Edellen kertomusluonnoksen mukaan valtiovarainministeriö pystyy käytännössä näin vaikuttamaan huomattavasti yksittäisen kirjanpitoyksikön maksupolitiikkaan, vaikka maksuperustelaki sananmuodon mukaan viittaakin asianomaisen hallinnon alan ministeriön toimivaltaan. Lausunnossaan valtiovarainministeriö toteaa, että olennaista ei ole niinkään maksun määräämistä koskeva toimivalta, vaan se, että valtioneuvoston raha-asianvaliokunta voi ottaa kantaa, mitä suoritteita – ja missä laajuudessa – virato tai laitos ylipäätään tuottaa. Käsitellyssä mm. valvotaan ennakkollisesti, ettei viraston tai laitoksen toiminta laajene aiheettomasti markkinasuoritetuotannon puolelle.

Kannanotoissa ei ole esitetty muutoksia raha-asianvaliokunnan käsittelyyn tai valtiovarainministeriön toimivaltaan. Kyseessä on maksullisen toiminnan ohjattavuuteen ja valvontaan vaikuttava menettelytapa, joka on tuotu kertomuksessa esiin osana kuvausta vallitsevan tilanteen käytännöistä, jotka perustuvat muuhun kuin valtion maksuperustelakiin.

Lopulliseen tarkastuskertomukseen ei ole tämän asian osalta tehty muutosta.

Teknisluonteiset täsmennys- ja korjausehdotukset

Lausunnot eivät ole antaneet aihetta muihin kuin edellä mainittuihin, täsmennyksinä pidettäviin muutoksiin lopullisessa tarkastuskertomuksessa.

Lisätietoja: johtava tuloksellisuustarkastaja Klaus Naumanen (p. 09 432 5769, klaus.naumanen@vtv.fi) tai tuloksellisuustarkastuspäällikkö Teemu Kalijärvi (p. 09 432 5789, teemu.kalijarvi@vtv.fi).